

door de Israëliische troepen. Maar onder zware internationale druk moet Israël zich al gauw terugtrekken. In de zesdaagse oorlog van juni 1967 wordt de strook opnieuw bezet door Israël. Tot 1994 staat de strook onder Israëliisch militair bestuur. In dat jaar wordt de stad overgedragen aan de Palestijnse Autoriteit.

De vele vluchtelingen in het gebied waren en zijn nog steeds een probleem. Het gebied is overbevolkt. Op een gebied kleiner dan Curaçao wonen anderhalf miljoen mensen. Ze leefden in armoedige omstandigheden in kampen. Later werden er huizen gebouwd. De Egyptische regering beschouwde het gebied niet als een deel van Egypte en stond de vluchtelingen niet toe Egyptische burgers te worden of naar Egypte of naar andere Arabische landen te verhuizen, waar ze een nieuw leven zouden kunnen opbouwen. Ze waren stateloos. Israël stond hun niet toe terug te keren naar hun vroegere huizen. Ze kregen van dat land ook geen compensatie voor het verlies van hun bezit. De vluchtelingen werden en worden hoofdzakelijk onderhouden door de UNRWA (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East). Dit alles voedde de bitterheid en de haat tegen Israël en het Westen. Vele van de jongere vluchtelingen werden fedajin, guerilla's, die tegen Israël acties ondernamen.

In december 1987 brak de intifadah uit ('intifadah' is het Arabische woord voor 'afschudden'). Men kan de intifadah zien als een Palestijnse opstand tegen Israël. Zowel op de Westbank als in Gaza vond deze opstand plaats.

Het is triest om te zien hoe het Midden-Oosten de geschiedenis door een aaneenschakeling van oorlogen gekend heeft. De laatste decennia zijn er verschillende oorlogen uitgevochten tussen Israël en de Arabieren. Sommige Arabische landen hebben vrede met Israël gesloten, maar er zijn extremistische groeperingen die die vrede niet willen, zoals Hamas. De dupe van dit alles lijkt, zoals steeds, de bevolking te zijn.

Moge Gods vrede heersen van zee tot zee.

Enige literatuur:

*K. Elliger, Gaza, in: B. Reicke en L. Rost, *Bijbels-historisch woordenboek II*, Utrecht-Antwerpen 1969, p. 98v.

*T.C. Mitchell en A.R. Millard, Gaza, in: *The Illustrated Bible Dictionary I*, Leicester-Wheaton (Ill.)-Lane Cove (NSW) 1980, p. 543v.

*J.M. Roberts, *The Pelican History of the World*, Harmondsworth 1980

*G. Butt, *De Arabische wereld. Een verhelderende kijk op het complexe Midden-Oosten*, Baarn 1989

*Gaza, in: *Goldmann Lexikon Bd. 8*, München 1998, p. 3411

*Gaza, in: *Encyclopaedia Britannica Ultimate Reference Suite 2004 DVD*.

ren ook geestelijke stromingen die dat deden. Te denken valt aan Renaissance en humanisme. De Renaissance greep terug naar de klassieke Oudheid. Men wilde terug naar de bronnen. Ze was een reactie op de onmondigheid en de gebondenheid van de enkeling. De mens moest onafhankelijk zijn van de knellende banden van de kerk. In het humanisme stond de mens centraal. Het humanisme deed zich vooral gelden in de wetenschap en de letterkunde, de Renaissance meer in de kunst.

Ook mensen die de hervorming van de kerk voorstonden wilden terug naar de bron, terug naar de Heilige Schrift.

De Reformatie had drie brandpunten:

1. Wittenberg

Maarten Luther was professor in Wittenberg. Hij wilde geen breuk met de kerk, maar een hervorming van binnenuit (3). Hij protesteerde tegen de af-laathandel (4) en stelde de Bijbel centraal. Hij leerde dat we door het geloof alleen behouden worden (sola fide), dat we door genade alleen zalig worden (sola gratia) en dat we God alleen kennen door zijn Woord (sola Scriptura), zagen we boven. Maar hij werd niet begrepen door de paus. In 1520 dreigde de paus, Leo X, hem in de ban te doen als hij zijn stellingen niet herriep. Luther weigerde. Hij wilde alleen herroepen als men vanuit de Schrift kon aantonen dat hij ongelijk had. Luther verbrandde openlijk de pauselijke bul, waarin hij met de ban bedreigd werd. In 1521 deed de paus hem daadwerkelijk in de ban. Hij was nu vogelvrij. Iedereen kon hem ongestraft doden.

In 1521 riep de keizer een rijksdag (5) in Worms bijeen. Hij was bang dat zijn rijk uiteen zou vallen door kerkelijke twisten. Luther werd ook hier ter verantwoording geroepen, maar hij herriep zijn stellingen niet.

Toen hij uit Worms vertrok, werd hij ontvoerd door zijn vrienden. Ze vreesden voor zijn leven. Ze brachten hem in veiligheid op de Wartburg. Ook daar heeft hij niet stilgezeten. Luther was ook een eminent taalgeleerde. Hij beheerste het Hebreeuws en het Grieks, de grondtalen van de Bijbel. In drie maanden vertaalde hij het Nieuwe Testament in het Duits, een hele prestatie. Hij wilde namelijk dat het volk de Bijbel kon lezen in zijn eigen taal. Later heeft hij ook het Oude Testament in het Duits vertaald. Hier heeft hij twaalf jaar over gedaan (6).

In 1529 riep de keizer de tweede rijksdag in Spiers bijeen. Hij wilde hier een aantal tegemoetkomingen aan Luther en zijn aanhangers terugdraaien. De evangelische vorsten waren het hier niet mee eens en dienden een "Protestation" in. Hierin maakten ze bezwaar tegen de onderdrukking van de gewetensvrijheid en legden ze getuigenis af voor de waarheid van het Evangelie. De protestanten hebben hun naam te danken aan deze 'Protestation.'

2. Zürich

In Zürich werkte Huldreich Zwingli (1484-1531). Hij was eerst pastoor in

kijken: een punt zetten achter het verleden, werken aan verzoening en samen werken aan de toekomst.

We weten niet precies in hoeverre de Gereformeerde Kerk van Curaçao (in de begintijd) destijds de slavernij heeft gepropageerd. Er is te weinig tijd geweest om het verleden van de protestantse gemeente nauwgezet te onderzoeken. Veel leden hielden wel slaafgemaakten. Kennelijk vond men slavernij een normaal verschijnsel. Dat de slavernij op Curaçao waarschijnlijk mild was, doet er verder niet toe. Toch kan men zich afvragen waarom er dan opstanden van slaafgemaakten uitbraken (onder andere onder leiding van Tula).

De Gereformeerde Kerk van Curaçao was wel een verlengstuk van de West-Indische Compagnie, die actief deed aan handel in slaafgemaakten.

Handel in slaafgemaakten en het houden van slaafgemaakten was zonde. Dat moet beleden worden.

In de Bijbel wordt slavernij een normaal verschijnsel gevonden. Er wordt niet getornd aan het instituut. Toch moeten slaafgemaakten humanaan behandeld worden, lezen we er. Slaafgemaakten werden vaak niet humanaan behandeld. En het Nieuwe Testament zegt dat slaafgemaakte en vrije in Christus één zijn. De abolitionisten in de negentiende eeuw hebben dat gezien. De kerk heeft dat te laat gezien.

Het verleden van de slavernij vervult ons met schaamte. Dat mag ons er echter niet van weerhouden het verleden onder ogen te zien, hoe pijnlijk dit ook is voor beide partijen. We zullen het verleden ter sprake moeten brengen, niet om oude wonden open te rijten, maar om heling en verzoening te bereiken. Want zonder schuldbelijdenis kan er geen vergeving zijn en zonder vergeving geen verzoening.

Schuld moet beleden worden aan de slachtoffers van de slavernij en hun nakomelingen.

HET ONTSTAAN VAN DE PROTESTANTSE GEMEENTE OP BONAIRE

In een vorig artikel noemde ik al het bestaan van de Protestantse Gemeente van Bonaire. Hoe is deze gemeente eigenlijk ontstaan? Daarop wil ik in dit artikel nader ingaan.

Nederlandse bezetting

In 1636 wordt Bonaire bezet door de Nederlanders. Er wordt een garnizoen van zeventig man gelegerd. Zoals gebruikelijk in die tijd stuurt de West-Indische Compagnie een ziekentrouster naar het eiland voor de geestelijke verzorging van het garnizoen. Hij gaat 's zondags in de diensten voor. Van werk onder de inheemse bewoners of slaafgemaakten lezen we niets. Het zal weinig of geen prioriteit hebben gehad. Volgens historici wonen er dan